

Düşle gerçek arasında

ALİ GAZİ

Günümüz insanının kendini tanımlama kısıtları ile benlik kavramı etrafında şekillenen "Ben kimim?" sorusu, bireylerin istekleri, değerleri ve hayattan beklentilerine uzanan, kişisel arzu ve ideallerle ortaya konan bir keşif alanı. Psikolojik olarak 'kişilik kazanma' ve 'kendini olma' sürecindeki öznenin, bireysel anlam arayışının en önemli dayanak noktalarından birini ise hiç şüphesiz cinsellik oluşturuyor. Genç kuşak isimlerden, kimlik ve cinsiyet algılarına dair eleştirel eserleriyle tanınan Özer Toraman "The First Dream" adlı sergisinde bizi klasik kadın/erkek ekseninin dayattığı dar çerçevenin dışına bakmaya yöneliyor. Toraman, Bozlu Art Project Nişantaşı'nda 11 Mart'a kadar süren sergisinde her iki cinsiyete ait olmayan melez figürleri tuvallerine taşıyor.

Kimlik sarmalı

20. yüzyıl boyunca sosyolojiden siyasete yaşamın her alanında çetrefilli tartışmaların odağında yer alan 'kimlik' kavramının, dayattığı aidiyetler üzerinden eleştirildiği de bir gerçek. Özellikle kapsayıcı olduğu iddiasıyla sivrilen her kimlik söyleminin, ekonomik, siyasi, yerel, dini, kültürel birçok başka alanın değerleriyle ifade edildiğinde, kişilerin bireysel ihtiyaç ve beklentilerine ne kadar cevap verebildiği, dahası soyut tanımlamalarla 'öteki'ni dışarıda bırakırken ne kadar kapsayıcı olduğu da tartışmalı. Çelişkili durum için aklı ilk gelen örneklerden bir tanesi, yarı Kızılderi yarı Meksika asıllı James Luna'nın, 1987'de San Diego'daki Medeniyet Tarihi Müzesi'nin Kızılderi bölümünde "Kültürel Nesne" adıyla bir hafta kendisini sergilemesi. Vurucu bir basitlikle en temelde beden, performans aracılığıyla kimlik politikalarının eleştirisi için sanatsal bir araca dönüştürüldüğü bu tip işler çoğaltılabilir.

Devam edecek olursak, sanatın evrensel ölçekte belirli şeyler üzerine kendine özgü eleştiri olanakları taşıdığını söyleyebiliriz. Sanatçı da hayatın bir parçasıyken toplumsal alandan ve içindeki yapıardan kendisini tamamen soyutlayamaz, işlerinde bu tını ama az ama çok sezilebilir. İşte 20. yüzyılın tamamına yayılan sınıf, kimlik, cinsiyet kaynaklı mücadelelerin varlığı ve 1960'larda küresel çapta ortaya çıkarak kuşaklara yayılan özgürlük hareketlerinin sanat pratiğine taşınması da eleştirinin sanatla kaçınılmaz olarak kesiştiği kavşaklardandı.

Cinsiyet kavramının da kimlik gibi, doğal ve zorunlu değil, özne-sübjektif bir ayrım olduğu anlayışı günümüze dek bu mecrada üretilen işlerin hemen hepsinde dile getirilen temel ayrımlardan oldu. 1970'lerde yükselen feminist sanatın öncülerinden Judy Chicago'nun "The Dinner Party" adlı üçgen formunda düzenlenmiş yerleştiği, üzerindeki vulva formunda tasarlanmış tabaklarla tarihi kadın imgesine adandı ve ataerkil

Özer Toraman, "I Tell You I Love You", tuval üzerine yağlıboya, 60x84cm, 2016

anlayışa karşı çıktı. 1980'lerde Robert Mapplethorpe'un LGBT bireylerin toplumda yaşadığı sorunlara değinen fotoğraf işleri, 1990'larda body art üslubuyla fiziksel-psikolojik sınırları zorlayan Marina Abramovic'in Venedik Bienali'nde gerçekleştirdiği "Balkan Baroque" adlı unutulmaz performansı gibi örnekler, kimlik, beden ve cinsellik dolaylı olarak cesurca gezinerek, çağdaş sanatın savaş sonrasında günümüze uzanan gelişim çizgisinin evrelerini oluşturdu. Cinsiyet ve gelenek irdelemeleriyle Şükran Moral'in işlerini de hatırlayabiliriz. Özellikle "Speculum" performansında kadın cinsel organını monitörle özdeşleştirerek Courbet'in "Dünyanın Kökeni"ni yorumlaması, hamam, genelev, akıl hastanesi ve morgta çekilmiş videolarla ataerkil ideolojiye bakması önemli.

Düş gücü

Yine de bedenin varlığı dolayısıyla üstlendiğimiz roller; sınırlar çizme ve kalıplar dayatma yoluyla potansiyel sorunlara gebe. Queer kuramına bağlayarak söylesek inşa edilmiş olanın dışına çıkmak gerek. "The First Dream" adından da anlaşılacağı gibi dayatılan ve kapsayıcılık iddiasında olan bu cinsiyetçi aidiyetlerin,

bizleri kadrajlayan kontürlerini hayal gücüyle aralamaya çalışan bir deneyim alanını işaret ediyor. İzleyici olarak kimliklerimize içkin gerçekliğin dışında bir 'gerçekliğe' çağırıyoruz. Bu çağrının temel dinamiğinde hayal kurabilme, yani düş gücü yatıyor.

Galeri mekanına böyle bir deneyimi barındırabilecek minimalizmle yayılmış az sayıda yağlıboya tuvalere, açık pastel renk skalasında karşılık bulan renk seçimi hakim. Erkekliği temsilen mavi ve kadınlığı temsilen pembenin uçucu tonları, teknik açıdan gerçeğin kesin çizgilerini esnetmenin karşılığını oluşturuyor. Bazı portreler belirgin nitelikleriyle dikkat çekerken, bazıları da simetrik bir bakışla kurgulanmış.

"Dream", "I Feel You" ve "Thank You For Your Love" gibi büyük boyutlu tuvalerde, bakışın her zaman bütüncül olmayabileceğini deneyimlediğimiz kadrajlar, portre ve figürlerin detay hatlarına yöneltiyi izleyiciyi. İnsan kimliğinin en belirgin yanıma, yüzüne yaklaştığımızda belirgin olan şey, detayın ayrılığında, anonim oluşunda giderek silikleşiyor. Farklı ışık tonlamaları ve geçişler yüzeyin baskın homojenliğini içten içe solduruyor.

Sergi, cinsiyetçi aidiyetlerin, bizleri kadrajlayan kontürlerini hayal gücüyle aralamaya çalışan bir deneyim alanını işaret ediyor. İzleyici olarak kimliklerimize içkin gerçekliğin dışında bir 'gerçekliğe' çağırıyoruz.

Sinemanın estetik 16:9 oranını hatırlatan biçimsel yapı, yakından bakıldığında ayırt edilebilen bu ton geçişleriyle örtüşüyor. Hem kadın hem erkek, ne kadın ne erkek diyebileceğimiz melez figürlerin yüz hatlarına bakıyoruz.

Bakışın tersyüz edildiği "I Look Into Your Eyes" "Don't Say Anything Just Keep Quiet" ve "What Do You Mean To Me" adlı işlerde, doğrudan göz göze geldiğimiz portrelerde de aynı bakışın işlediğini görüyoruz. Sergiye adını veren "The First Dream" ise birbirine dönüşümlü simetrik bir profil sunuyor izleyene. Tanıdık ama yabancı, belki de sıkı sıkıya sarıldığımız kimlik ve cinsellik gibi kabullerimizin ne kadar göreceli olduklarını yansıtan birer aynaya dönüşüyor. Yabancılaşma efekti sanatçının işlerindeki temel eleştirel enstrüman haline geliyor.

Toraman geliştirdiği gösterim kipi ile yukarıdaki dönemsel örneklerin sert eleştirel dilinden uzak bir sakinlik içinde kuruyor önermesini. "The First Dream" klasik tuval yüzeyinin ölmeyen geniş bir alan olduğunu ayrıca teknik olarak konuşulmuş ifade araçlarının anlatıma ne denli katkı sunduğunu da bizlere gösteriyor.

aligazi77@gmail.com